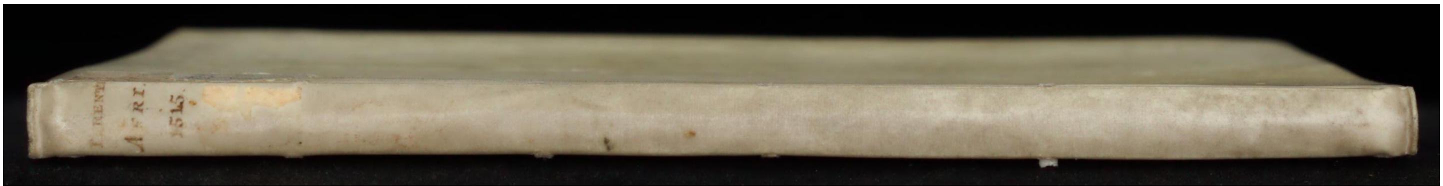
Dd 121

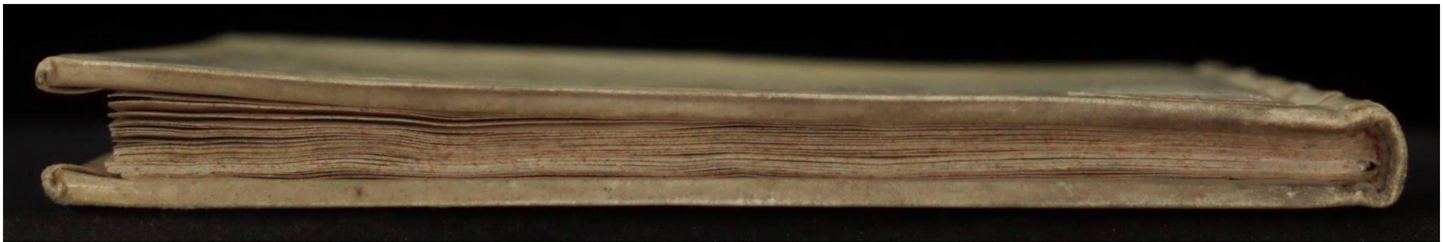
226
E 47

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]

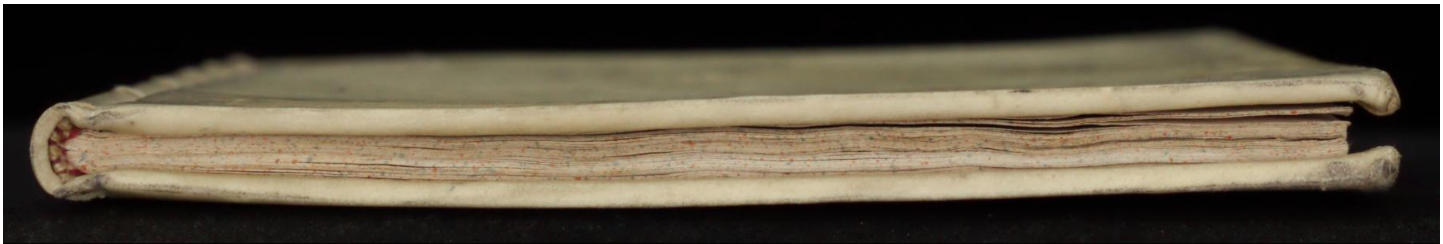

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]

Epiſtola beati Pauli Apoſtoli gentium doctoris ſanctiſſimi et ſapientiſſimi ad Romanos.

Cum notis Hieronimus Emserii
Lipsiae Proffi m. d. xxxij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Incipit Argumentum.

Romani ſunt partis Italie. Hi preuenti ſunt a falſis apl'is: et ſub nomie domini nr'i Jeſu chr'i in legem et prophetas erant inducti. Hos reuocat apoſtolus ad veram et euangelicam fidem ſcribens eis a Chorintho

Paulus antea dictus fuit Saulus i. petitus ab hebraica voce saul i. petitus [illegible] Saul assitus enim fuit paulus ad minus apostolorum, enim ergo apud hebreos diceretur saul i. assitus seu postulatus a grecis per adiectionem vs dictus est Saulus et quia Paulus erat nomen romanum grecus [illegible] et romanus cognitum pro Saulo mutato. [illegible] dictus est paulus Saulus ante grecus abiecto ypsilon commotionem sonat Saulus enim converso dicit Paulus ante grecus sonat quiete romanus ante pusillum [illegible] ipsius dicitur separatus fuit enim paulus [illegible] ad spiritum a moyse ad christum a fiducia operum ad gratiam spiritus [illegible] enim Paulus hac voce sua factionem in qua cum ad [illegible] esset fuit enim pharisei pharisei ante dicebant quasi separati ab alijs sanctimonia vite et zelum [illegible] ab hebreo verbo pharas i. separauit [illegible] In greco habetur oristendos i. qui definitus aut declaratus est [illegible] habet predestinatus [illegible] logie [illegible] legentes predestinatus [illegible] se torquet circa hunc locum [illegible] predestinari [illegible] [illegible] sit fuit origine filius ante dei se fuit [illegible] hec [illegible] [illegible] nulla est si legamus qui declaratus est filius dei [illegible] secundum carnem christus fuit declaratus [illegible] virtutem et spiritum sanctificationis fuit declaratus filius dei

❡Incipit epiſtola beati Pauli Apoſtoli ad Romanos

❡C.S. Oſtendit apoſtol⁹ charitatē ſe habere ad Romanos. ac deinde vitia eorum redarguit: qꝛ ſequantur deſideria ſua

❡Capitulum .primum.

PAulus ſeruus Jeſu chriſti: vocatus apoſtolus. ſegregatus ī euā
gelium dei quod ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcriptu
ris ſanctis de filio ſuo: qui factus ē ei ex ſemine Dauid ſecūdum
carnem. qui predeſtinatus ē fili⁹ dei in virtute ſecūdū ſpiritū ſan
ctificationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu chriſti domini noſtri: p quem
accepimus gratiam ꝛ apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus gētibꝫ
Pro nomine eius. in quibus eſtis ꝛ vos vocati Jeſu chriſti. oībꝫ qui ſunt Ro
mę dilectis dei vocatis ſanctis. Gratia vobis ꝛ pax a deo prē ꝛ dn̄o nr̄o Jeſu
Chriſto Primū quidē grās ago deo meo per Jeſum chriſtū pro oīb⁹ vobiſqꝫ
fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo. Teſtis enim mihi eſt deus. cui
ſeruio in ſpiritu meo in euangelio filij eius: q ſine intermiſſione memoriam ve
ſtri facio ſemper in orationibus meis: obſecrans ſi quomodo tandem aliquā
do proſperum iter habeam in voluntate dei veniendi ad vos. Deſidero enim
videre vos vt aliquid impartiar vobis gratiae ſpiritualis ad confirmandos
vos: id eſt ſimul conſolari in vobis. per eam quę inuicem eſt fidem veſtrā atqꝫ
meam. Nolo autem vos ignorare fratres: quia ſepe propoſui venire ad vos ꝛ
prohibitus ſum vſqꝫ adhuc: vt aliquem fructum habeam in vobis: ſicut et in
ceteris gentibus. Grecis ac barbaris. ſapientibus et inſipientibus debitor ſū
Jtaqꝫ quod in me promptum eſt et vobis qui Romę eſtis euangeliſare.
Non erubeſco euangelium Virtus enim dei eſt in ſalutem omni credenti. iu
deo primum et greco. Juſticia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem. ſicut
ſcriptum eſt Juſtus autem ex fide viuit Reuelatur enim ira dei de celo ſuper
omnem impietatem et iniuſticiam hominum eorum qui veritatem dei in iu
ſticia detinent. quia quod notum eſt dei manifeſtum eſt in illis. Deus enim
illis manifeſtauit. Jnuiſibilia enim ipſius a creatura mundi: per ea quę facta
ſunt intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoqꝫ eius virtus ꝛ diuinitas. ita vt
ſint inexcuſabiles Quia cum cognouiſſent deum: non ſicut deum glorificauerūt
aut gratias egerunt: ſed euanuerunt in cognitionibus ſuis: et obſcuratum eſt
inſipiens cor eorum. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes: ſtulti facti
A ij

ſunt:et mutauerūt gloriā incorruptibilis dei in ſimilitudinē imaginis incor rup
tibilis hominis:et volucrū:et quadrupedū:et ſerpentum Propter quod tra
didit illos deus in deſideria cordis eorum in immundiciam:vt contumelijs
afficiāt corpora ſua in ſemetipſis.q̄ cōmutauerūt veritatē dei in mēdacium ⁊
coluerūt ⁊ ſeruierūt creature potiꝰ q̄ creatori:qui eſt bñdictꝰ in ſcl'a Amē Prop
terea tradidit illos deꝰ in paſſiones ignominie Nā femine eorū immutauerūt
naturalē vſum in eū vſum q̄ ē cōtra naturā Silr aūt et maſculi relicto naturali
vſu femine:exarſerūt in deſiderijs ſuis in inuicē:maſculi in maſculos turpitudi
nē operātes:⁊ mercedē quā oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipiētes Et ſic
nō probauerūt deū habere in noticia:tradidit illos deꝰ in reprobum ſenſum
vt faciant ea que nō cōueniūt:repletos oīi iniq̄tate:malicia:fornicatōne:aua
ricia:neq̄tia:plenos inuidia:homicidio.cōtētōe:dolo:malignitate.ſuſurrones
detractores:deo odibiles:cōtumelioſos:ſupbos elatos:inuētores malorū:pa
rētibus nō obediētes.inſipiētes:incōpoſitos:ſine affectōe:abſq̄ federe:ſine mi
ſericordia:qui cū iuſticiā dei cognouiſſent nō intellexerūt:q̄m q̄ talia agunt dig
ni ſunt morte.non ſolū q̄ ea faciūt:ſed etiā q̄ cōſentiūt facietibus

¶ C.S. Redarguit apoſtolus vicia iudeorum.dicens eos in culpa gētibus ſimiles:⁊ quo ad aliquid peiores

Capit.ſecundum

PRopter quod inexcuſabilis es o homo oīs q̄ iudicas.In quo eniz
iudicas alterū teipm cōdēnas.Eadē enim agis:que iudicas Scimꝰ
eñ q̄m iudiciū dei eſt ſcd̄m veritatē in eos qui talia agūt Exiſtimas autez hoc
o homo qui iudicas eos qui talia agūt ⁊ facis ea:q̄ tu effugies iudiciū dei An
diuitias bonitatis eiꝰ ⁊ patientie et longanimitatis contemnis Ignorans q̄m
benignitas dei ad poenitētiā te adducit? Secūdū aūt duriciā tuā et impoeni
tens cor theſauriſas tibi irā in die ire ⁊ reuelatōis iuſti iudicij dei:qui reddet vni
cuiq̄ ſm opera eius His q̄dem q̄ ſecūdū patiētiā boni opis gloriā ⁊ honorem
et incorruptōem querētib vitam eternā.His aūt qui ſunt ex contentōe et q̄ nō
acquieſcūt veritati:credūt aūt iniquitati:ira et indignatio:tribulatio.⁊ angu
ſtia in oēm aīam hoīs operantis malum:iudei primū ⁊ greci Gloria autem ⁊
honor ⁊ pax omni operanti bonū:iudeo primū et greco Non enim eſt acceptō
perſonarum apud deum.Quicūq̄ eñ ſine lege peccauerūt.ſine lege peribunt
et quicunq̄ in lege peccauerūt per legem iudicabuntur.Non enim auditores
legis iuſti ſunt apud deum:ſed factores legis iuſtificabuntur.Cum enim gen
tes que legem non habent naturaliter ea que legis ſunt faciunt:eiuſmodi legez

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

non hn̄tes:ipſi ſibi ſunt lex:q̇ oſ̄dūt opꝰ legis ſcriptum in cordibꝫ ſuis teſtimo
nium reddēte illis cōſcīa ipſoꝝ ⁊ inter ſe inuicē cogitationū accuſantiū:aut etiā
defendentiū:in die cū iudicabit deꝰ occulta hoīm ſm euāgeliū meū.per Jeſuꝫ
chr̄m Si aūt tu iudeus cognominaris ⁊ requieſcis in lege et gloriaris in deo.
et noſti volūtatē eiꝰ:⁊ ꝓbas vtiliora inſtructꝰ ꝑ legē.cōfidis teipm̄ eē ducē ce/
coꝝ:lumē eoꝝ q̇ in tenebris ſunt:eruditorē inſipiētiū:mgr̄m infātiū:habētem
formā ſciē et veritatis in lege.q̇ ergo aliū doces:teipſꝫ nō doces:Qui predicas
non furādū/furaris:q̇ dicis nō mechādū/mecharis.Qui abominaris idola
ſacrilegiū facis.Qui in lege gl'aris:ꝑ p̄uaricatōem legis:deū inhonoras No/
men eīn dei ꝑ vos blaſphemaṫ inter gētes:ſicut ſcp̄tū ē.Circūciſio q̇dē ꝓdeſt
ſi legē obſerues:ſi aūt p̄uaricator legis ſis:circūciſio tua p̄putiū fcā eſt.Si igiṫ
p̄putiū iuſticias legis cuſtodiat:nōne p̄putiū illiꝰ in circūciſionē repudiabitur
et iudicabit id qḋ ex natura ē p̄putiū legē cōſummās te:q̇ ꝑ lr̄am ⁊ circūciſionē
p̄uaricatores legis Nō eīn q̇ in manifeſto iudeus eſt.neqꝫ que in manifeſto in
carne circūciſio.ſed q̇ in abſcōdito iudeus eſt:⁊ circūciſio cordis in ſpiritu nō
litera,cuius laus non ex hoībꝫ ſed ex deo ē.

¶ C.S. Oſtendit in quo iudei erant gentibus meliores.probans tam gen
tiles q̄ꝫ iudeos indigere grā Chriſti Cap.iij

Quid ergo ampliꝰ iudeo:aut que vtilitas circūciſionis:Multum per
omnē modū Primū q̇dē:q2 credita ſunt illis eloquia dei Quid enim
ſi q̇dā illoꝝ nō crediderūt:Nūq̇d incredulitas illoꝝ fidē dei euacuauit:Abſit
Eſt aūt deus verax.oīs aūt homo mendax:ſicut ſcp̄tū eſt.vt iuſtificeris in ſer
monibus tuis ⁊ vincas cū iudicaris Si aūt iniq̇tas noſtra iuſticiā dei cōmen
dat:q̇d dicemꝰ Nūquid iniquus ē deꝰ.qui infert irā:Secūdū hominem dico
Abſit.Alioquin quō iudicabit deus hūc mūdum:Si eīn veritas dei in meo
mēdacio abūdauit in gl'iam ipſius:q̇d adhuc et ego tāq̄ꝫ peccator iudicor.⁊ nō
ſicut blaſphemamur.⁊ ſicut aiūt q̇dā.nos dicere faciamꝰ mala vt veniāt bona
quoꝝ dānatio iuſta ē.Quid ergo:Precellimꝰ eos:nequaq̄ꝫ Cauſati eīn ſumꝰ
iudeos et grecos oēs ſub pcō eē:ſicut ſcp̄tū eſt Quia nō eſt iuſtꝰ q̇ſq̄ꝫ:nō ē intelli/
gens:non eſt req̇rēs deū Oēs declinauerūt ſimul inutiles facti ſunt:non ē q̇ fa
ciat bonū:non eſt vſqꝫ ad vnū:Sepulchrū patēs eſt guttur eoꝝ.linguis ſuis
doloſe agebāt:venenū aſpidū ſub labijs eoꝝ Quoꝝ os maledcōe ⁊ amaritu/
dine plenū eſt.veloces pedes eoꝝ ad effūdēdum ſanguinem.Contritio ⁊ infe
licitas in vijs eoꝝ.et viā pacis nō cognouerūt:non eſt timor dei an̄ oculos eoꝝ

Scim⁹ aūt: qm̄ q̄cūꝗ lex loq̄r. his q̄ in lege ſunt loq̄r: vt om̄e os obſtruatur ꝛ
ſubdit⁹ fiat om̄is mūd⁹ deo: qꝛ ex opib⁹ legis nō iuſtificabit om̄is caro coram
illo. Per legē em̄ cognitio peccati. Nūc aūt ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt
teſtificata a lege ꝛ pphetis. Juſticia aūt dei: per fidē Jeſu chri: in oēs ꝛ ſup oēs
q̄ credūt in eū. Nō em̄ eſt diſtinctio. Oēs em̄ peccauerūt. et egēt glā dei. iuſtifi-
cati gratis p grām ipius. p redēptōem que ē in chro Jeſu: quē pposuit de⁹ pro
piciatōem p fidē in ſanguie ipi⁹ ad oñſionē iuſticię ſuę: pp̄ter remiſſionē p̄cedē
tiū delictoꝝ. in ſuſtentatōe dei ad oñſionē iuſticię ei⁹ in hoc tpe. vt ſit ipe iuſtus ꝛ
iuſtificās eū q̄ ex fide ē Jeſu chri. Ubi eſt ergo glātio tua? Excluſa ē. Per quā
legē? Factoꝝ? Nō. Sed p legē fidei. Arbitramur em̄ iuſtificari hoiem p fidē ſine
opib⁹ leg. An iudeoꝝ de⁹ tm̄? Nōne ꝛ gētiū? Jmmo ꝛ gētiū. Qm̄ q̄dem vnus
eſt deus q̄ iuſtificat circūciſionē ex fide. ꝛ p̄putiū p fidem. Legem ergo deſtru
imus p fidem? Abſit ſed legem ſtatuimus.

¶ C. S. Declarat apoſtolus p exemplum Abrahę fidem requiri ad ſalutem
et legem veterē ad ſalutē nō ſufficere Cap. iiij.

QUid ergo dicem⁹ inueniſſe Abrahā prēm nrm̄ ſm carnē. Si eni Abra
hā ex operib⁹ iuſtificat⁹ ē. habet gloriā: ſed non apud deum. Quid enim
dicit ſcriptura? Credidit Abrahā deo: et reputatū eſt illi ad iuſticiā. Ei autē
q̄ opat merces nō imputat ſm grām: ſed ſm debitū. Ei vo q̄ nō operat. credē
ti aūt in eū q̄ iuſtificat impiū: reputat fides ei⁹ ad iuſticiā ſm ppoſitum gratiae
dei. ſicut et Dauid dicit. Beatitudiem hois: cui deus accepto fert iuſticiā ſine
operib⁹. Beati quoꝝ remiſſe ſunt iniq̄tates: et quoꝝ tecta ſunt peccata. Beat⁹
vir cui nō imputauit dn̄s peccatū. Beatitudo ergo hęc in circūciſione tm̄ ma-
net: an etiā in p̄putio? Dicim⁹ em̄: qꝛ reputata eſt Abrahę fides ad iuſticiam.
Quō ergo reputata ē? Jn circūciſione: an in p̄putio? Nō in circūciſione: ſed in p̄
putio. Et ſignū accepit circūciſionis ſignaculū iuſticię fidei. que eſt in p̄putio.
vt ſit pater oīm credētiū p p̄putiū vt reputet ꝛ illis ad iuſticiā. Et ſit pr̄ circum
ciſionis nō his tm̄ q̄ ſunt ex circūciſione: ſed his q̄ ſectāt veſtigia fidei que ē in
p̄putio prīs nrī Abrahae. Nō em̄ p legē pmiſſio Abrahe aut ſemini ei⁹ vt heres
eēt mundi: ſed p iuſticiam fidei. Si ei q̄ ex lege heredes ſunt: exinanita ē fides
abolita ē pmiſſio. Lex em̄ irā opat. Ubi eni nō ē lex: nec p̄uaricatio. Jdeo ex fi-
de vt ſm grām firma ſit pmiſſio om̄i ſemini: nō ei q̄ ex lege ē ſolū: ſed et ei qui
ex fide ē Abrahę: q̄ pr̄ eſt oīm nrm̄ ſicut ſcptū ē. Quia prēm multaꝝ gētium po
ſuite. añ deū cui credidiſti q̄ viuificat mortuos: ꝛ vocat ea que nō ſunt tāq̄ ea q̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

ſunt: q̄ cōtra ſpē in ſpē credidit: vt fieret pr̄ multaꝝ gētiū ſcḋm qḋ dcm̄ eſt ei. Sic
erit ſemē tuū ſicut ſtelle celi ⁊ arena maris. Et nō infirmat⁹ ē in fide: nec cōſidera-
uit corp⁹ ſuū emortuū: cū iā fere cētū eēt annoꝝ ⁊ emortuā vuluā Sare. In re
promiſſione etiā dei etiā nō heſitauit diffidētia: ſed cōfortat⁹ ē fide: dās gl'iam
deo: pleniſſime ſciēs: q2 q̄cūq; ꝓmiſit de⁹ potēs ē ⁊ facere. Ideo ⁊ reputatum eſt
illi ad iuſticiā. Nō eſt aūt ſcptum: tm̄ ꝓpter ipm̄: q2 reputatū eſt illi ad iuſticiā
ſed et ꝓpter nos qb⁹ reputabit credētib⁹ in eū. q̄ ſuſcitauit Jeſum Chrm̄ dn̄m
nr̄m a mortuis: q̄ tradit⁹ ē ꝓpter delicta noſtra ⁊ reſurrexit propter iuſtificatio-
nem noſtram

¶ C. S. Apoſtolus oñdit v̄tutem fidei in credētiū iuſtificatōe qm̄ regnauit
mors ab Adam vſq; ad Chriſtum Capit. v

IUſtificati ergo ex fide pacē hēam⁹ ad deū ꝑ dn̄m noſtꝝ Jeſum Chrm̄
per quē habem⁹ acceſſum ꝑ fidē in grām iſtā: in qua ſtam⁹ et gl'amur in
ſpe glīe filioꝝ dei. Nō ſolum aūt. ſed et gl'amur in tribulatōib⁹. ſciētes q2 tribula-
tio patiētiā opatur: patiētia aūt ꝓbatōem: ꝓbatio v̄o ſpem. Spes aūt nō confū-
dit: q2 charitas dei diffuſa ē in cordib⁹ nr̄is ꝑ ſpm̄ ſcm̄. q̄ datus eſt nobis. Ut q̄d
enim Chrs. cū adhuc infirmi eēm⁹ ſcḋm tps pro impijs mortu⁹ ē: vix enim pro
iuſto q̄s moritur: nam pro bono forſitan q̄s audeat mori. Cōmēdat aūt cha-
ritatem ſuā de⁹ in nobis. qm̄ cū adhuc pcōres eēm⁹: ſcḋm tps Chriſtus ꝓ nobis
mortu⁹ eſt: multo igit magis nūc iuſtificati in ſanguīe ipi⁹: ſalui erim⁹ ab ira ꝑ
ipm̄. ſi em̄ cū inimici eēm⁹: recōciliati ſum⁹ deo ꝑ mortem filij ei⁹: multo mag'
recōciliati: ſalui erim⁹ in vita ipi⁹. Non ſolū aūt ſed et gloriamur in deo: ꝑ dn̄m
noſtꝝ Jeſum Chrm̄: ꝑ quē nūc recōciliatōem accepim⁹. Propterea ſicut ꝑ vnū
hoīem pctm̄ in hūc mūdū intrauit ⁊ ꝑ peccatū mors: ⁊ ita in oēs hoīes mors
ꝑtranſijt. in quo oēs peccauerūt. vſq; ad legē em̄ peccatū erat in mūdo. Pecca-
tum aūt nō imputabatur cū lex nō eēt: ſed regnauit mors ab Adā vſq; ad Mo-
yſem / etiā in eos q̄ nō peccauerūt: in ſilitudiem ꝑuaricatōnis Ade: q̄ eſt forma
futuri. Sed nō ſicut delictū. ita et donū. ſi em̄ vni⁹ delicto multi mortui ſunt
multo magis grā dei. ⁊ donū in grā vni⁹ hoīs Jeſu Chrī in plēs abūdauit: et
nō ſicut ꝑ vnū pcm̄: ita et donū: nā iudiciū ex vno: in cōdēnationē. grā autē ex
multis delictis: in iuſtificatōem. Si em̄ vni⁹ delicto: mors regnauit per vnum
multo magis abūdātiā grē. ⁊ donatōis ⁊ iuſticie accipiētes. in vita regnabunt
per vnum Jeſum Chrm̄. Igitur ſicut ꝑ vni⁹ delictū: in oēs hoīes in cōdēnatō-
nem: ſic et ꝑ vni⁹ iuſticiā: in oēs hoīes in iuſtificatōem vite: ſicut em̄ ꝑ inobediē-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

tā vnꝰ hois:pcōres conſtituti ſunt multi:ita et p vniꝰ obedītōez:iuſti cōſtituē
tur multi Lex āt ſubintrauit:vt abūdaret delictū.vbi aūt abūdauit delictum
ſupabūdauit grā:vt ſicut regnauit pctm̄ in morte:ita et grā regnet per iuſticiā
in vitam eternam.p Jeſum Chriſtum dn̄m noſtrum

¶ C.S.Declarat Aplus in peccatis nō eē manendū:et q ſit virtuoſe opan-
dum. Capitulum vi.

Q Uid ergo dicemꝰ: Manebimꝰ in peccato:vt grā abundet: Abſit.Qui
enī mortui ſumus pcō:quō adhuc viuemꝰ in illo: An ignoratis frēs qr
quicunqꝫ baptiſati ſumꝰ in chrō Jeſu.in morte ipiꝰ baptiſati ſumꝰ:cōſepulti enim
ſumus cū illo p baptiſmū:in morte:vt quō Chrs ſurrexit a mortuis p gloriā
pris.ita et nos in nouitate vite ambulemꝰ ſi enī cōplātati:facti ſumꝰ ſimilitu-
dini mortis eius:ſil' et reſurrectōis erimꝰ:hoc ſciētes:qr vetꝰ homo noſter ſimul
crucifixꝰ ē.vt deſtruat corpꝰ peccati:vt vltra nō ſeruiamꝰ pctō Qui eīm mortuꝰ ē
iuſtificatꝰ eſt a pcō.Si aūt mortui ſumꝰ cū chrō:credimꝰ qr ſil' etiā viuemꝰ cum
chrō:ſciētes q chriſtꝰ reſurgēs ex mortuis.iā nō morit.mors illi vltra non dn̄a
bitur.Qd enī mortuꝰ ē peccato.mortuus eſt ſemel:qd aūt viuit.viuit deo.ita
et vos exiſtimate:vos mortuos qdē eē pcō:viuētes aūt deo.in chrō Jeſu.Nō
ergo regnet pcm̄ in vrō.mortali corpe:vt obediatis cōcupiſcētijs eiꝰ.Sz neqꝫ
exhibeatis mēbra vrā:arma iniqtatis pcō.ſed exhibete vos deo:tāqꝫ ex mor
tuis viuētes:et mēbra vrā.arma iuſticie deo:pcm̄ enī vobis nō dn̄abit.nō enī
ſub lege eſtis:ſed ſub grā.Quid ergo: Peccabimꝰ.quoniā nō ſumꝰ ſub lege:ſed
ſub grā: Abſit.An neſcitis qm̄ cui exhibetis vos ſuos ad obediēdū:ſui eſtis
eius cui obediſtis:ſiue peccati ad morte:ſiue obeditōis ad iuſticiā: Grās autē
deo:q fuiſtis ſui peccati.obediſtis aūt ex corde:in eā formā doctrine in q tra-
diti eſtis Liberati aūt a peccato:ſui facti eſtis iuſticie. Humanū dico: ppter
infirmitatē carnis veſtre: Sicut enī exhibuiſtis mēbra vrā ſuire immundicie
et iniqtati ad iniqtatem.ita nūc exhibete membra vrā ſuire iuſticie in ſanctifi
catōem. Cum enī ſerui eētis peccati:liberi fuiſtis iuſticie.Quē ergo fructuz ha
buiſtis tunc in illis:in qbꝰ nūc erubeſcitis:nā finis illoꝝ.mors ē. Nūc vo libera
ti a peccato.ſerui aūt facti deo.habetis fructū vrm in ſanctificationem.finem
vitam eternam Stipendia enim peccati:mors:gratia autem dei:vita eterna
In Chriſto Jeſu dn̄o noſtro.

¶ C.S. Ponit Apoſtolus ceſſationem legis veteris:que eſt lex mortis:et tra
ctat de lege fomitis Capit.vij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

AN ignoratis frēs (ſciētibus eni legez loquoꝛ) qꝛ lex in homīue͛ domi
nabitur: quāto tpe viuit: nā que ſub viro ē mulier: viuēte viro: alliga
ta eſt legi: ſi aūt mortuꝰ fuerit vir eiꝰ: ſoluta ē a lege viri. Igiꝭ viuen/
te viro vocabiꝭ adultera: ſi fuerit cū alio viro: ſi aūt mortuꝰ fuerit vir eiꝰ libera
ta eſt a lege viri: vt nō ſit adultera: ſi fuerit cum alio viro. Itaqꝫ frēs mei: ⁊ vos
moꝛtificati eſtis legi. per coꝛpꝰ chꝛiſti. vt ſitis alteriꝰ qui ex moꝛtuis reſurrexit
vt fructificetis deo Cum em̄ eēmus in carne: paſſiones pcōꝝ que ꝑ legem erāt
opabanꝭ in mēbꝛis nris vt fructificarēt moꝛti: nūc aūt ſoluti ſumꝰ a lege moꝛ
tis. in qua detinebamur: ita vt ſeruiamꝰ in nouitate ſpūs: ⁊ nō vetuſtate litere
Quid ergo dicemꝰ? Lex peccatū eſt? Abſit. Sed peccatū nō cognoui: niſi ꝑ le/
gem: nā cōcupiſcentiā neſciebā: niſi lex diceret. Nō cōcupiſces: Occaſione autē
accepta: peccatū ꝑ mādatū: opatū eſt in me oēm cōcupiſcētiā; Sine lege enim
peccatū moꝛtuū erat Ego aūt viuebā ſine lege aliqñ. Sed cū veniſſet manda
tum: peccatū reuixit Ego aūt moꝛtuꝰ ſum: ⁊ inuētū eſt mihi mādatū qđ erat
ad vitā: hoc eē ad moꝛtem Nā peccatū occaſione accepta ꝑ mādatum ſeduxit
me: et per illud occidit Itaqꝫ lex qđ ē ſancta: ⁊ mādatū ſanctū ⁊ iuſtū ⁊ bonum
Quod ergo bonū eſt mihi factū eſt moꝛs? Abſit. Sed peccatū: vt appareat
peccatū: ꝑ bonū operatū ē mihi moꝛtē: vt fiat ſupꝛa modū peccās pcm̄. ꝑ man
datū Scimꝰ em̄ qꝛ lex ſpiritalis ē. Ego aūt carnalis ſum: venūdatꝰ ſub pecca
to. Qđ enim operoꝛ. nō intelligo: nō em̄ qđ volo bonū hoc ago: ſed quod odi
malū illud facio Si aūt qđ nolo illud facio: cōſentio legi: qm̄ bona ē Nūc autē
iam nō ego opoꝛ illud: ſed qđ habitat in me peccatū: ſcio em̄ qꝛ nō habitat i me
(hoc ē in carne mea) bonū Nā velle adiacet mihi. ꝑficere aūt bonū non inueio
Non em̄ quod volo bonū hoc facio: ſed qđ nolo malū hoc ago. Si autem qđ
nolo illud facio. iā nō ego opoꝛ illud: ſed qđ habitat in me peccatū. Inuenio
igiꝭ legē volenti mihi facere bonū. qm̄ mihi malū adiacet Cōdelectoꝛ eni legi
dei ſcđm interioꝛē hoiem. video aūt aliā legē in mēbꝛis meis repugnātem legi
mentis meę: ⁊ captiuātē me in lege peccati quę ē in mēbꝛis meis: Infoelix ego
homo. qs me liberabit de coꝛpe moꝛtis huiꝰ: Gr̄a dei per chꝛm̄ ieſum dn̄z no
ſtrū. Igitur ego ipe mente ſuio legi dei: carne aūt legi peccati.
¶ C. S. Oſtendit legi Chꝛiſti eē firmiter adherēdū. qm̄ ſua lex. eſt lex vitæ
et lex ſpiritus

Capitulum. viij.

NIhil ergo nūc dānatōis eſt in his q̄ ſunt in chr̄o Ieſu: q̄ non ſecūdum
carnem ābulāt Lex eni ſpūs vitę in criſto ieſu. liberauit me a lege pec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

cati et mortis Nam (quod impoſſibile erat legi/in quo firmabať ꝑ carnē) deꝰ
filiū ſuū mittens in ſimilitudinem carnis pcti: ⁊ de pcō dānauit peccatū in car/
ne: vt iuſtificatio legis impleretᷣ in nobis: q̄ nō ſm carnē ambulamꝰ: ſed ſcd̄m
ſpiritum: q̄ enim ſcd̄m carnē ſunt: que carnis ſunt ſapiūt. q̄ vo ſm ſpm̄ ſunt: que
ſunt ſpūs ſentiūt: nā prudētia carnis: mors ē. prudētia aūt ſpūs: vita et pax
Qm̄ ſapiētia carnis inimica eſt deo: legi eni dei nō eſt ſubiecta: nec em̄ pōt: q̄ āt
in carne ſunt: deo placere nō poſſunt Vos aūt in carne nō eſtis: ſed in ſpū: ſi tn̄
ſpūs dei habitat in vobis. Si q̄s aūt ſpm̄ chrī nō hꝫ: hic nō eſt eiꝰ. Si autem
chriſtꝰ in vobis ē corpꝰ q̄dem mortuū eſt propter peccatū. ſpūs vo viuit prop/
ter iuſtificatōem: qd̄ ſi ſpūs eiꝰ qui ſuſcitauit Jeſum a mortuis: habitat in voƀ
qui ſuſcitauit Jeſum chrm̄ a mortuis viuificabit et mortalia corpora vr̄a. pro
pter inhabitātē ſpm̄ eiꝰ in vobis Ergo frēs debitores ſumꝰ nō carni. vt ſecūdū
carnē viuamꝰ: ſi em̄ ſcd̄m carnē vixeritis: moriemini: ſi autem ſpū. facta carnis
mortificaueritis: viuetis. Quicūq em̄ ſpū dei aguntᷣ: hi ſunt filij dei. Nō enim
accepiſtis ſpm̄ ſeruitutis iterū in timore: ſed accepiſtis ſpm̄ adoptōis filioꝝ: in q̄
clamamꝰ abba pr̄. Ipſe em̄ ſpūs teſtimoniū reddit ſpiritui nr̄o: q ſumꝰ filij dei
Si aūt filij: ⁊ heredes. heredes q̄dē dei. coheredes aūt chrī. ſi tn̄ cōpatimur vt
et glorificemur. Exiſtio em̄ q nō ſint cōdigne paſſiones huiꝰ tpis: ad futuram
gloriā: q̄ reuelabiť in nobis Nā expectatio creature: reuelatōem filioꝝ dei ex/
pectat Vanitati em̄ creatura ſubiecta ē nō volēs. ſed propter eū: q̄ ſubiecit eā
in ſpe. q: ⁊ ipa creatura liberabiť a ſuitute corruptōis. in libertatē glē filiorum
dei. Scimꝰ em̄: q oīs creatura ingemiſcit: ⁊ parturit vſq adhuc: Nō ſolū autē
illa. ſed ex nos ipi pmitias ſpūs hn̄tes: ⁊ ipi intra nos gemimꝰ adoptōem filioꝝ
dei: expectātes redēptōem corpis nr̄i Spe eni ſalui fcī ſumꝰ Spes aūt que vi/
deť. nō eſt ſpes nā qd̄ videt q̄s/qd̄ ſperat: ſi aūt quod nō videmꝰ ſperamꝰ. ꝑ pa
tiētiā expectamꝰ. Silr aūt et ſpūs adiuuat infirmitatē noſtrā: nā q̄d oremus
(ſicut oportet) neſcimꝰ ſed ipe ſpūs poſtulat ꝓ nob. gemitib inenarrabilib Qui
aūt ſcrutať corda: ſcit q̄d deſideret ſpūs: q: ſcd̄m deū poſtulat ꝓ ſcis. Scimꝰ āt
qm̄ diligētib deū: oīa cooperāť in bonū. hijs q̄ ſm propoſitū vocati ſunt ſancti
Nā quos pſciuit ⁊ pdeſtinauit cōformes fieri imagini filij ſui: vt ſit ipe primo
genitꝰ in multis frīb. q̄s aūt pdeſtinauit hos ⁊ vocauit: ⁊ q̄s vocauit: hos ⁊ iu
ſtificauit: quos aūt iuſtificauit: illos ⁊ magnificauit: q̄d ergo dicemꝰ ad haec?
Si deꝰ ꝓ nob q̄s cōtra nos? Qui etiā ꝓprio filio ſuo nō pepcit: ſed ꝓ nob oībus
tradidit illū: quō nō etiā cū illo oīa nob donauit? Quis accuſabit aduerſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

electos dei: Deus q̄ iuſtificat. Quis ē q̄ cōdēnet: Chr̄s Jeſus q̄ mortuꝰ ē immo q̄
et reſurrexit: q̄ ē ad dexterā dei: q̄ etiā interpellat ꝓ nob: Quis ergo nos ſepa/
bit a charitate chr̄i: tribulatō: an āguſtia. an fames. an nuditas. an periculū an
ꝑſecutio. an gladiꝰ. ſicut ſcriptū ē Quia ꝓpter te mortificamur tota die. eſtima
ti ſumꝰ ſicut oues occiſionis Sed in his oībꝰ ſupamꝰ: ꝓpter eū q̄ dilexit nos
Certꝰ ſum em̄: qꝛ neq̄ mors. neq̄ vita. neq̄ āgeli neq̄ p̄ncipatꝰ: neq̄ ꝟtutes.
neq̄ inſtātia: neq̄ futura: neq̄ fortitudo. neq̄ altitudo. neq̄ ꝓfūdū, neq̄ crea
tura alia poterit nos ſepare a charitate dei. q̄ ē in chr̄o ieſu dn̄o noſtro

¶ C. S. Dolet Apl's de iudeoꝝ obſtinatōe ⁊ iudeos a ꝓmiſſione patruꝫ
nō ēē fruſtratos oñdit ⁊ gētiles vocatos ēē cōmemorat Capit. ix.

VEritatē dico in chr̄o Jeſu: nō mētior: teſtimoniū mihi ꝑhibēte cōſcia
mea in ſpū ſcō: qm̄ triſticia mihi ē magna: et cōtinuꝰ dolor cordi meo
Optabam em̄ ego ipē anathema ēē a chr̄o ꝓ fribꝰ meis q̄ ſunt cognati mei ſe
cūdum carnem. q̄ ſunt iſraelite: quoꝝ adoptio eſt filioꝝ: et gloria. ⁊ teſtamētuꝫ
et legiſlatio. ⁊ obſequiū: ⁊ promiſſa: quoꝝ prēs: ex quibꝫ eſt chr̄s ſcd̄m carnem
qui eſt ſuper oīa deus bn̄dictꝰ in ſecula Amē. Nō aūt q̄ꝛ exciderit verbum dei
Nō em̄ oēs qui ex iſrael ſunt: hi ſunt iſraelite: neq̄ qui ſemen ſunt abrahe. om
nes filij: ſed in Jſaac vocabiṫ tibi ſemē: id ē non q̄ filij carnis. hi filij dei. ſed qui
filij ſunt ꝓmiſſionis: eſtimāṫ in ſemie Promiſſionis em̄ ꝟbū hoc ē: Scd̄m hoc
tempꝰ veniā: et erit Sare filiꝰ. Non ſolum aūt illa: ſed et Rebecca ex vno con
cubitu habens Jſaac patris nr̄i Cum em̄ nondū nati fuiſſent: aut aliq̄d boni
egiſſent aut mali: vt ſm̄ dilectōem ꝓpoſitū dei maneret: nō ex opibꝫ: ſꝫ ex vo/
cāte dc̄m̄ ē ei: qꝛ maior ſuiet minori. ſicut ſcp̄tū ē Jacob dilexi. Eſau aūt odio
habui Quid ergo dicemꝰ: Nūq̄d iniq̄tas apud deū: Abſit. Moyſi em̄ dicit
Miſerebor cui miſ̄tꝰ ſum: et miam p̄ſtabo cui miſerebor: Jgiṫ nō volētis neq̄
currētis: ſꝫ miſerētis ē dei Dicit em̄ ſcp̄tura Pharaoni Quia in hoc ipm̄ excita
ui te: vt oñdā in te ꝟtutē meā: ⁊ vt annūcieṫ nomen meū in vniuerſa terra. Er/
go cui vult misereṫ. ⁊ quē vult indurat Dicis em̄ itaq̄ꝫ mihi Quid adhuc que
riṫ Volūtati em̄ eius q̄s reſiſtit: O hō tu q̄s es: q̄ rn̄deas deo: Nunq̄d dr̄ fig
mētū ei q̄ ſe finxit. q̄d me feciſti ſic: An nō hꝫ ptātē figulꝰ luti: ex eadē maſſa fa
cere: aliud q̄dē vas in honorē: aliud ꝟo in cōtumeliā: Q̄d ſi deꝰ volēs oñdere
irā: ⁊ notā facere potētiā ſuā: ſuſtinuit in multa patiētia: vaſa ire apta in interi/
tū: vt oñderet diuitias gl'ie ſue in vaſa miſericordie: q̄ p̄parauit in gloriā Quos
et vocauit: non ſolū ex iudeis. ſꝫ etiā ex gētibꝰ. ſicut in Oſee dicit Vocabo non
plebē meā. plebē meā ⁊ nō dilcām: dilcāꝫ ⁊ nō miam ꝯſecutā. miam cōſecutaꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Et erit in loco vbi dictũ eſt eis: nõ plebs mea vos: ibi vocabunt filij dei viui.
Eſaias aũt clamat pro iſrael Si fuerit nũer⁹ filiorũ iſrael tanq̃ arena maris
reliquie ſalue fient. Uerbũ aũt cõſummãs. et abbreuiãs in eq̃tate: q2 verbum
breuiatũ faciet dñs ſuper terrã Et ſicut predixit Eſaias. niſi dñs ſabaoth re/
liquiſſet nobis ſemẽ: ſicut Sodoma facti eẽmus. ꝛ ſicut Gomorra ſiles fuiſſe/
mus. Quid ergo dicem⁹? Quod gentes que nõ ſectabãtur iuſticiã apprehen
derũt iuſticiã: iuſticiã aũt que ex fide eſt Iſrael vero ſectando legem iuſticie. in
legem iuſticie nõ ꝑuenit. Quare? q2 non ex fide: ſed quaſi ex oꝑibus Offende
runt eñ in lapidẽ offenſionis. ſicut ſcriptũ ẽ. Ecce pono in Syon lapidez offen
ſionis: ꝛ petrã ſcãdali: ꝛ oĩs qui credit in eum: non confundetur.

¶ C. S. Orat Apoſtolus pro iudeis oñdens ꝙ iuſticia faciens dignum
vita eterna: ſolũ ex lege ꝛ fide chriſti Capitulum. x.

FRes. voluntas q̃dem cordis mei et obſecratio ad deũ. fit pro illis in
ſalutẽ. Teſtimoniũ eñ ꝑhibeo illis ꝙ emulatõem q̃dem dei habent
ſed non ſecũdum ſciẽtiã: ignorãtes eñ iuſticiã dei. ꝛ ſuã querẽtes ſtatuere: iuſti
cie dei non ſunt ſubiecti: finis eñi legis chriſt⁹: ad iuſticiã omi credẽti. Moyſes
eñi ſcripſit: quoniã iuſticiã que ex lege eſt: q̃ fecerit hõ viuet in ea: que aũt ex fide
eſt iuſticia: ſic dicit. Ne dixeris in corde tuo q̃s aſcendet in celũ? id eſt Chriſtuz
deducere: aut q̃s aſcendet in abyſſum. hoc ẽ Chriſtũ a mortuis reuocare? Sz
q̃d dicit ſcriptura? Prope ẽ verbũ in ore tuo ꝛ in corde tuo: Hoc eſt verbũ fidei
quod predicamus: q2 ſi confitearis in ore tuo dñm Jeſum: ꝛ in ore tuo credi/
deris? ꝙ deus illũ ſuſcitauit a mortuis: ſalu⁹ eris: corde eñ creditur ad iuſticiã
ore aũt confeſſio fit ad ſalutẽ Dicit eñ ſcriptura. Omis qui credit in illuz non
cõfundet Non eñ eſt diſtictio iudei et greci: nam idem dñs oĩm: diues in om/
nes: q̃ inuocant illum: omis eñi q̃cunq̃ inuocauerit nomẽ dñi ſalu⁹ erit. Quõ
ergo inuocabũt in quẽ non crediderũt: Aut quõ credent ei. quẽ nõ audierunt?
Quõ aũt audient ſine ꝑdicãte? Quõ vero predicabunt. niſi mittantur? Sicut
ſcriptũ eſt. Quã ſpecioſi pedes euãgelizantiũ pacẽ: euãgelizãtium bona. Sed
non oẽs obediũt euãgelio. Eſaias eñ dicit. Dñe. q̃s credidit auditui nr̃o: er/
go fides ex auditu: auditus aũt per verbũ chriſti. Sed dico. Nunq̃d non au/
dierunt? Et quidem in oẽm terrã exiuit ſonus eoꝝ: et in fines orbis terre ṽba
eorum: Sed dico nunquid iſrael non cognouit. Primus Moyſes dicit Ego
ad emulationem vos adducã in nõ gẽtẽ. in gẽtem inſipiẽtẽ. in iram vos mittã
Eſaias autem audet: et dicit Inuentus ſum a non querentib⁹ me: palam ap

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

niſ his qui me nō interrogabāt Ad iſrael aūt dicit Tota die expādi man⁹
meas ad ppl'm nō credētem: ſed contradicentem mihi

¶ C. S. Reprimit apoſtolus inſultatōem gentilium contra iudeos: et ponit
iudeoꝝ pñtem excecatōem . ꝛ cōcludit ꝓfunditas ſapientię diuinę

¶ Capitulum. xi.

Dico ergo. Nunqd de⁹ repulit populū ſuū? Abſit. Nā ꝛ ego iſraelita
ſum ex ſemine Abrahā de tribu beniamin. Nō repulit dñs plebem
ſuam quā pſciuit. An neſcitis in Helia qd dicat ſcptura ; quē admodū interpel
lat deū aduerſum iſrael. Dñe, pphetas tuos occiderūt: altaria tua ſuffoderūt
et ego relictus ſum ſol⁹: ꝛ qrūt animā meā. Sed qd dicit illi diuinū reſpōſum
Reliq mihi ſeptē milia viroꝝ: q nō curuauerūt genua añ baal. Sic ergo et in
hoc tpe: reliquię ſcđm electōem gratię dei: ſalue factę ſunt Si aūt gratia. iā non
ex opib⁹. Alioqn grā iam nō eſt gratia. Quid ergo? Quod qrebat iſrael. hoc
non eſt conſecutus. electio aūt conſecuta ē: ceteri vero excecati ſunt. ſicut ſcptum
eſt. Dedit illis de⁹ ſpm cōpunctōis: oculos vt nō videāt: ꝛ aures vt nō audiant
vſqꝫ in hodiernū diem. Et Dauid dicit Fiat mēſa eoꝝ corā ipis in laqueum
et in captōem ꝛ in ſcādalū ꝛ in retributōem illis. Obſcurētur oculi eoꝝ ne vide
ant: ꝛ dorſum eoꝝ ſemper incurua Dico ergo. Nunqd ſic offenderūt: vt cade/
rent: Abſit Sed illoꝝ delicto ſalus gētib⁹: vt illos emulēt. quod ſi delictū illoꝝ
diuitię ſunt mūdi: ꝛ diminutio eoꝝ diuitię gētiū: quāto magis plenitudo eorū
Vobis eīm dico gētib⁹: qꝫdiu qdem ego ſum gētiū apoſtol⁹: miniſteriū meum
honorificabo: ſi quō ad emulādū prouocē carnē meā: ꝛ ſaluos faciā aliquos ex
illis Si enim amiſſio eoꝝ: recōciliatio eſt mūdi: que aſſumptio niſi vita ex mor
tuis: q ſi delibatio ſancta eſt. ꝛ maſſa: ꝛ ſi radix ſancta: ꝛ rami. Quod ſi aliq ex
ramis fracti ſunt: tu aūt cum oleaſter eēs inſert⁹ es in illis: ꝛ ſoci⁹ radicis et pigue
dinis oliue factus es: noli gl'ari aduerſus ramos: q ſi gl'aris: nō tu radiceꝫ por
tas: ſed radix te Dicis ergo: Fracti ſunt rami: vt ego inſerar: Bn̄ Propter icre/
dulitatē fracti ſunt: Tu aūt fide ſtas Noli altum ſapere: ſed time. ſi eniꝫ deus
naturalibus ramis non pepcit: ne forte nec tibi pcat. vide ergo bonitatem ꝛ ſe
ueritatem dei. In eos qdem qui ceciderunt: ſeueritatem: in te aūt bonitatem
dei: ſi permanſeris in bonitate. Alioquin ꝛ tu excideris. Sed et illi: ſi nō pmā
ſerint in incredulitate. inſerentur: potens eſt eīm deus iterꝝ inſerere illos Nam
ſi et tu ex naturali excīſus es oleaſtro: ꝛ contra naturam inſertus es in bonam
oliuam: quanto magis hi qui ſecundum naturam: inſerēt ſuę oliuę Nolo enim

vos ignorare frẽs myſteriũ hoc(vt nõ ſitis vobiſipſis ſapiẽtes)qꝛ cecitas ex pte
cõtigit in iſrael:donec plenitudo gẽtiũ itraret:⁊ ſic oĩs iſrl ſaluꝰ fieret.ſicut ſcp
tum eſt Veniet ex ſyon.q̇ eripiat ⁊ auertat impietatẽ ab Jacob.Et hoc illis a
me teſtamẽtũ:cũ abſtulero peccata eoꝝ.Scđm euãgeliũ q̇dẽ inimici propter
vos ſm elcõem aũt chariſſimi,ppter prẽs.Sine pnitẽtia eñ:ſunt dona ⁊ vo
catio dei Sicut eñ aliqñ ⁊ vos nõ credidiſtis deo nũc aũt miſericordiã cõſecu
ti eſtis,ppter incredulitatẽ illoꝝ:ita ⁊ iſti nũc nõ crediderũt in vrãm miam:vt ⁊
ipi miam cõſequãtur Cõcluſit eñ deꝰ oĩa in incredulitate:vt oĩm miſereatur.
O altitudo diuitiarũ ſapiẽtię:⁊ ſcię dei:q̃ incõphẽſibilia ſunt iudicia eiꝰ:et in
ueſtigabiles vię eiꝰ.q̇s eñ cognouit ſenſuz dñi:aut q̇s cõſiliariꝰ eiꝰ fuit:aut q̇s
p̈or dedit illi:⁊ retribuet ei:Qm̃ ex ipo:⁊ per ipm ⁊ in ipo ſunt omnia.ipſi glia
in ſecula ſeculorum Amen.

¶ C.S. Inſtruit apoſtolus Romanos tã in his q̄ ſunt ad deum.q̃ in
his quę ſunt ad proximum Capit.xij

OBſecro itaq; vos fratres per miſericordiã dei:vt exhibeatis corpa
veſtra hoſtiam viuentem ſanctam:deo placentẽ:rõnabile obſequm
veſtrum. Et nolite conformari huic ſeculo:ſed reformamini in nouitate ſẽſus
veſtri:vt probetis quę ſit voluntas dei bona:⁊ beneplacens et perfecta:Dico
enim(per grãm quę data eſt mihi)õnibus quę ſunt inter vos non plus ſapere
q̃ oportet ſapere:ſed ſape ad ſobrietatem:⁊ vnicuiq; ſicut deus diuiſit menſu
ram fidei:Sicut eñ in vno corpore multa mẽbra habemꝰ.oĩa aũt mẽbra nõ
eũdem actũ hñt:ita multi vnũ corpꝰ ſumꝰ in chro:ſinguli aũt alter alteriꝰ mem
bra:hñtes aut donatões ſm grãm(q̄ data ẽ nobis)differẽtes ſiue,pphetiam
ſm rõem fidei:ſiue miniſteriũ:in miniſtrãdo:ſiue q̇ docet.in doctrina:q̇ exhor
tatur:in exhortãdo.q̇ tribuit in ſimplicitate:q̇ pẽeſt in ſolicitudine:q̇ miſeret.
in hilaritate:dilectio ſine ſimulatõe:odiẽtes malũ:adherẽtes bono:charita-
tem fraternitatis inuicẽ diligẽtes:honore inuicẽ preuenientes:ſolicitudine non
pigri:ſpiritu feruẽtes:dño ſeruiẽtes.ſpe gaudẽtes in tribulatõe patiẽtes:orõni
inſtãtes:neceſſitatibꝫ ſcõꝝ cõmunicãtes:hoſpitalitatẽ ſectãtes Bñdicite perſe
quentibus vos:Bñdicite:⁊ nolite maledicere.Gaudete cum gaudẽtibꝫ:flete
cũ flẽtibꝫ Idipm inuicẽ ſentiẽtes:nõ alta ſapiẽtes:ſed humilibꝫ cõſentiẽtes:no
lite eẽ prudẽtes apud voſmetipos:nulli malũ,p malo redẽtes,puidẽtes bo
na non tm̃ corã deo ſed etiã corã oĩbꝫ hoibꝫ:ſi fieri põt(q ex vobis ẽ)cũ oibꝫ
hoibꝫ pacẽ hñtes Nõ voſmetipos defẽdẽtes chariſſimi.ſed date locũ ire ſcptũ

eſt eñ. Mihi vindictã ⁊ ego retribuã dicit dñs. Sed ſi eſurierit inimicꝰ tuus ciba illũ: ſi ſitit: potũ da illi: hoc eñ faciẽs, carbones ignis cõgeres ſuper caput eius. Noli vinci a malo: ſed vince in bono malũ:

¶ C. S. Docet Apoſtolus minores: obedire ſuperiorib; per ſubiectionem ⁊ dilectionem Capit. xiij

OMnis anima poteſtatib; ſublimiorib; ſubiecta ſit: non eſt eñ ptãs niſi a deo: que aũt ſunt a deo, ordinata ſunt. itaqꝫ q̄ reſiſtit poteſtati dei ordinationi reſiſtit: q̄ autem reſiſtũt: ipi ſibi dãnatõem acq̄rũt: nã ꝓncipes nõ ſunt timori/ boni opis: ſed mali. Uis aũt nõ timere ptãtẽ? Bonũ fac: ⁊ ha/ bebis laudẽ ex illa: dei eñ miniſter ẽ tibi in bonũ. Si aũt malũ feceris: time nõ enim ſine cã gladiũ portat: dei eñ miniſter eſt vindex in irã. ei q̄ malũ agit: ide oqꝫ neceſſitati ſubditi eſtote: nõ ſolũ ꝓpter irã: ſed etiã ꝓpter cõſciam. Ideo eẽ et. tributa p̄ſtatis. miniſtri eñ dei ſunt: in hoc ipm ſuiẽtes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributũ/ tributũ: cui vectigal/ vectigal. cui timorẽ/ timorem cui honorẽ/ honorẽ. Nemini q̄cq̄ꝫ debeatis: niſi vt inuicẽ diligatis. q̄ eni dili/ git proximũ: legem impleuit. Nã nõ adulterabis: nõ occides. nõ furaberis: non falſum teſtimoniũ dices. nõ cõcupiſces. ⁊ ſi qđ ẽ aliud mãdatũ in hoc verbo inſtaurat: diliges ꝓximũ tuũ ſicut teipm: Dilectio ꝓximi malũ nõ operat. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Et hoc ſciẽtes tps: q2 hora ẽ iã nos de ſomno ſurgere: nũc eni ꝓpior ẽ nr̃a ſalꝰ: q̄ꝫ cum credidimus. nox p̄ceſſit. dies aũt appropinquauit: Abijciamꝰ ergo opa tenebraꝝ. ⁊ induamur arma lucis. ſicut in die honeſte ambulemꝰ. nõ in cõmeſſatõib; ⁊ ebrietatib; : non in cubilib; ⁊ impudici/ cijs: nõ in cõtẽtõe/ et emulatõe. Sed induimini dñm Jeſum chriſtum: ⁊ carnis curam ne feceritis in deſiderijs

¶ C. S. Apoſtolus maiores hortat ne inferiores cõtẽnant: aut eos ſcandalizent ſed eos pacifice edificent Cap: xiiij

INfirmũ aũt in fide aſſumite: nõ in diſceptatõibus cogitationũ. alius eñ credit manducare ſe oĩa. qui aũt infirmus eſt: olus manducet. is qui manducat: nõ manducantem non ſpernat. et q̄ non manducat: manducãtẽ nõ iudicet. Deꝰ eñ illũ aſſumpſit. tu q̄ es q̄ iudicas alienũ ſuum: Dño ſuo ſtat aut cadit. ſtabit aũt. potẽs ẽ eñ deꝰ ſtatuere illũ. Nã aliꝰ iudicat diẽ: inter diẽ alius aũt iudicat oẽm diem. Unuſq̄ſqꝫ in ſuo ſenſu abũdet. Qui ſapit diẽ. domino ſapit. ⁊ q̄ mãducat. dño mãducat: grãs eñ agit deo. ⁊ q̄ nõ manducat: dño nõ mãducat: et grãs agit deo, nemo eñ nr̃m ſibi viuit, ⁊ nemo ſibi morit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Siue enim viuimus: domino v[illegible]mus: ſiue morimur domino morimur Si/
ue ergo viuimus ſiue morimur: domini ſumus. Jn hoc enim chriſtus mortuꝰ
eſt. et reſurrexit. vt et viuoꝝ et mortuorū dominetur: Tu aūt quid iudicas fra
trem tuum: aut tu quare ſpernis fratrem tuum? Omnes enim ſtabimus ante
tribunal chriſti. ſcriptū eſt em̄: Uiuo ego dicit dn̄s quoniam mihi flecteꝛ om̄e
genu: ⁊ omnis lingua confitebitur deo Jtaqꝫ vnuſquiſqꝫ noſtrum pro ſe rōem
reddet deo. Non ergo amplius inuicē iudicemus: ſed hoc iudicate magis: ne
ponatis offendiculū fratri vel ſcādalum Scio et cōfido in domino Jeſu: quia
nihil commune per ipſum. niſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe: illi cōmu/
ne eſt Si em̄ propter cibum frater tuus cōtriſtatur. iā non ſcđm charitatez am
bulas. noli cibo tuo illū perdere pro quo Chriſtus mortuꝰ ē. Nō ergo blaſphe
metur bonum noſtrum. Non eſt enim regnū dei eſca ⁊ potus: ſed iuſticia ⁊ pax
et gaudium in ſpiritu ſancto: qui enim in hoc ſeruit chriſto. placet deo. et ꝓba/
tus eſt hominibus. Jtaqꝫ quę pacis ſunt ſectemur. ⁊ quę edificatōis ſunt inuicē
cuſtodiamus: Noli propter eſcam deſtruere opus dei: omnia quidem ſunt mū
da. ſed malum eſt homini qui per offendiculum mādugat Bonum eſt nō mā
ducare carnem. ⁊ non bibere vinum. neqꝫ in quo frater tuus offenditur aut ſcā
daliʒaꝛ aut īfirmaꝛ. tu fidē hēs penes temetipſum: habe corā deo: beatꝰ ꝗ nō
iudicat ſemetipſum. in eo quod probat: qui autem diſcernit/ ſi manducauerit
damnatus eſt: quia non ex fide: omne autem quod non eſt ex fide: peccatū ē

¶ C. S. Hortatur maiores Apoſtolus vt infirmos ſuſtineant. et eos ī bo
num promoueant. ac ſe excuſat Apoſtolus cur Romanos corporaliter non
viſitauit Capitulum. xv

DEbemus aūt nos firmiores: imbecillitates infirmoꝝ ſuſtinere: ⁊ nō
nobis placere. Unuſquiſqꝫ veſtrum proximo ſuo placeat in bonum
ad ędificationem: Eteni Chriſtꝰ non ſibi placuit: ſed ſicut ſcriptum ē imprope
ria improperātiū tibi ceciderūt ſuꝑ me quęcūqꝫ enim ſcripta ſunt: ad noſtram
doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam et conſolatōem ſcripturarum. ſpem
habeamus. Deus aūt patientię et ſolatij. det vobis idipſum ſapere in alteru/
trum ſecūdum Jeſum chriſtum: vt vnanimes vno ore honorificetis deum et
patrem dn̄i noſtri Jeſu chriſti: Propter quod ſuſcipite inuicem ſicut et Chr̄s
ſuſcepit vos in honorē dei: Dico enim Chriſtum Jeſum. miniſtrum fuiſſe cir/
cumciſionis. propter veritatem dei. ad confirmādas promiſſiones patꝝ. gētes
aūt ſuꝑ miſericordia honorare deum: ſicut ſcriptum eſt Propterea confitebor

tibi in gẽtib⁹ dñe ẽt nomini tuo cantabo. Et iteꝝ dicit Letamini gentes i ple
be eius: Et iteꝝ: Laudate omnes gẽtes dñm: et magnificate eum omẽs po/
puli. Et rurſus Eſaias ait. Erit radix ieſſe: et qui exurget regere gẽtes: in euꝫ
gentes ſperabunt. Deus aũt ſpei repleat vos omni gaudio ⁊ pace in credẽdo
vt abũdetis in ſpe ⁊ virtute ſpiritusſancti. Certus ſum aũt frẽs mei ⁊ ego ipſe
de vobis: q̃m et ipſi pleni eſtis dilectione: repleti omni ſcientia: ita vt poſſitis al
terutrum monere. Audacius aũt ſcripſi vobis frẽs ex ꝑte tanq̃ȝ in memoriaꝫ
vos reducẽs propter grãm que eſt data mihi a deo vt ſim miniſter Chriſti Je
ſu in gẽtib⁊ ſanctificans euangelium dei: vt fiat oblatio gentium accepta ⁊ ſanc
tificata in ſpiritu ſancto: Habeo igitur gloriam in Chriſto Jeſu ad deum.
Non enim audeo aliquid loqui eorum que per me non efficit Chriſtus ĩ obe
dientiam gentium verbo et factis: in virtute ſignorum et prodigiorum ſi ꝟtu
te ſpiritusſancti. ita vt ab Hieruſalem per circuitum vſq̃ȝ ad illiricum repleue/
rim euangelium chriſti. Sic autem predicaui euangelium hoc. non vbi nomia
tus eſt chriſtus: ne ſuper alienum fundamentum edificarem: ſed ſicut ſcriptum
eſt. Quoniam quibus non eſt annunciatum de eo videbunt. et qui non audi
erunt de eo intelligent. Propter quod et impediebar plurimuꝫ venire ad vos
et prohibitus ſum vſq̃ȝ adhuc: Nunc vero vlterius locum non habens in his
regionibus/cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam pre
cedentibus annis: cum in hiſpaniam proficiſci coepero. ſpero q̃ preteriens vi/
deam vos: ⁊ a vobis deducar illuc ſi vobis primum ex parte fruitus fuero.
Nunc igitur proficiſcar in Hieruſalem miniſtrare ſanctis Probauerunt enim
Macedonia et Achaia collationem aliquam facere in pauperes ſanctorum
qui ſunt in Hieruſalem: Placuit enim eis: et debitores ſunt eorum. Nam ſi
ſpiritualium eorũ participes facti ſunt gentiles: debent et in carnalibus mini/
ſtrare eis: Hoc igitur cum conſummauero ⁊ aſſignauero eis fructum hunc: ꝑ
vos proficaſcar in hiſpaniam. Scio autem quoniam veniens ad vos in abun
tia benedictionis chriſti veniam. Obſecro ergo vos fratres per dominum no
ſtrum Jeſum chriſtum: et per charitatem ſancti ſpirit⁹: vt adiuuetis me ĩ orõ
nibus veſtris pro me ad deum vt liberer ab infidelibus qui ſunt in iudea: ⁊ ob
ſequij mei oblatio accepta fiat in Hieruſalẽ ſanctis: vt veniã ad vos in gau/
dio ꝑ voluntatem dei: vt refrigerer vobiſcum Deus autem pacis ſit cum om
nibus vobis: Amen.

❡ C. S. Proponit Apoſtolus quedam exempla bonorum hominum. ad

imitandum et ad perſeuerandum inducit

Capitulum.xvi.

COmmendo autem vobis Pheben ſororem noſtram quę eſt in mini
ſterio eccleſię quę eſt Cenchris:vt eam ſuſcipiatis in domino digne
ſanctis.et aſſiſtatis ei in quocunq negocio veſtri indigu erit Etenim ipſa q̃z
aſtitit multis et mihi ipſi.ſalutate Priſcam et Aquilam adiutores meos in
chriſto Jeſu(qui pro anima mea ſuas ceruices ſuppoſuerunt.quibus non ſo/
um ego gratias ago:ſed et cunctę eccleſię gentium)et domeſticam eccleſiam
eorum.Salutate Ephenetum dilectum mihi:qui eſt primitiuus eccleſiae
Aſię in Chriſto Jeſu.Salutate Mariam quę multum laborauit in vobis
Salutate Andronicum et Juliam cognatos et concaptiuos meos qui ſunt
nobiles in apoſtolis:qui et ante me fuerunt in chriſto.Salutate Ampliatum
dilectiſſimum mihi in domino.Salutate Urbanum adiutorem noſtrum in
chriſto Jeſu et Stachyn dilectum meum. Salutate Appellen probum in
Chriſto.Salutate eos qui ſunt ex Ariſtoboli domo.Salutate herodionem
cognatum meum.Salutate eos qui ſunt ex Narciſci domo:qui ſunt in dño
Salutate Triphenam et Triphoſam:quę laborant in domino: Salutate
Perſidam chariſſimam meam quę multum laborauit in domino Salutate
Rufum electu[illegible]domino et matrem eius et meam.Salutate Aſyncritũ
Phlegontam:Hermem:Patrobam:Herman.et qui cum eis ſunt fratres
Salutate Philologum et Juliam Nereum et ſororem eius et Olimpiadez
et omnes qui cum eis ſunt ſanctos.Salutate inuicem in oſculo ſancto.Salu
tant vos omnes eccleſię chriſti. Rogo autem vos fratres:vt obſeruetis eos
qui diſſentiones et offendicula preter doctrinam quam vos didiciſtis faciũt
et declinate ab illis:huiuſmodi eñ Chriſto domino noſtro nõ ſeruiũt.ſed ſuo
ventri:et per dulces ſermones et benedictiones:ſeducunt corda innocentium
Veſtra enim obedientia in omni loco diuulgata eſt:gaudeo igitur in vobis
ſed volo vos ſapientes eſſe in bono.et ſimplices in malo.Deus autem pacis
conterat ſathanam ſub pedibus veſtris velociter.Gratia domini noſtri Jeſu
Chriſti vobiſcum.Salutat vos Tymotheus adiutor meus:et Lucius ⁊ Ja
ſon et Soſipater cognati mei Saluto vos ego tertius:qui ſcripſi epiſtolam in
domino.Salutat vos Gaius hoſpes meus.et vniuerſa eccleſia.Salutat vos
Eraſtus arcarius ciuitatis:et Quartus frater Gratia domini noſtri Jeſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

chriſti cum omnibus vobis Amen. Ei autem qui potens eſt vos confirm are iuxta euangelium meum et predicationem Jeſu Chriſti ſecundum reuelationem miſterij temporibus eternis taciti: quod nunc patefactum eſt per ſcripturas prophetarum ſecundum preceptum eterni dei ad obeditionem fidei in cunctis gentibus cogniti. ſoli ſapienti deo: per Jeſum Chriſtum cui honor et gloria in ſecula ſeculorum. Amen

¶ Ex officina litteratoria Jacobi de Breda. Anno dñi
M.D.xvij. Sexto Kal.
Octob.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Perpetuus a te fit heel unt sy end tee of gans

Sex ego in perpetuos annos bonis sue opera dedi quid et parnevero aliorum esse inditum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
226 E 47 [1]